

YAŞANAN KRİZ VE İŞÇİ SINIFI

Pusulula (BCP), Kasım-Aralık 2008

Yıldırım Koç

Türkiye günümüzde giderek derinleşen bir kriz yaşıyor. “Zaten biz hep kriz yaşadık, çok kriz gördük, bundan ne çıkar ki; biz Türküz bize bir şey olmaz” diyenler çıkabilir. Bir ara bir televizyon programında AIDS’li olduğunu söyleyen hayat kadınlarıyla ilişkiye girmekten çekinmeyen ve uyarıldıklarında da “Biz Türküz, bize bir şey olmaz,” diyen kişiler gösterilmişti. Durum bundan pek farklı değil.

Gerçekten de geçmişte birçok kriz yaşandı. 1929-1932 krizini yaşayan yetişkinlerden hayatta olan kalmadı. O krizin etkilerini araştırmacıların yapıtlarından ya da o döneme ilişkin belgelerden öğreniyoruz. 1958-1961, 1978-1983 ve 1998-2001 krizleri önemliydi. Yaşı uygun olanlar bunları anımsıyor. Ayrıca 1969-1970, 1988-1989, 1991 ve 1994 yıllarında da daha az önemde krizler yaşanmıştı. Bu nedenle, yaşı 50’nin üzerinde olanlar, “bizim hayatımız krizle geçti” dediklerinde, pek de yanlış değiller. Ancak bunun arkasına “bize bir şey olmaz” sözcükleri eklenince, durum değişiyor.

Bu kriz farklı. Hem de çok farklı.

Cumhuriyet dönemindeki diğer krizlerde, Türkiye’nin emperyalist güçlere bağımlılığı ve yapısal sorunları bu kadar büyük değildi ve bu iç kriz, küresel krizle zamandaş olarak ortaya çıkmıyordu. Bugün hem iç yapımız ve dinamiklerimizden kaynaklanan kriz çok derindir, hem küresel kriz çok büyüktür, hem de bu iki kriz örtüşmektedir. Bunun tahribatı çok büyük olacak.

Tahribatın büyük olacağı yerlerin başında, kırsal kesimdeki küçük üreticiler ve kentlerdeki esnaf-sanatkarlar geliyor. Önümüzdeki süreçte Türkiye tarihinin en büyük mülksüzleşme sürecini yaşayacağız.

Kırsal kesimde yıllardır büyük sıkıntı içinde olan küçük üreticiler, krizle birlikte iyice yoksullaşacak ve köylerini terk ederek kentlere göç edecek. Yıllardır süren sorunlar, doğrudan gelir desteği ile bir parça telafi edilebiliyordu. Krizin derinleşme süreci ile doğrudan gelir desteğinin sona erışı zamandaş olunca, yoksullaşmada ve mülksüzleşmede bir hızlanma yaşanacak. Tarımda ithal girdi oranı büyüyordu. Döviz kurundaki değişikliklerle birlikte ithal girdi fiyatlarının artması, tarımsal üreticilerin tasfiye sürecini güçlendirecek. Bu arada, parası daha da kıymetlenecek yabancıların toprak alımları da artacak. Ziraat Bankası’nın özelleştirilme süreci, kırsal kesimdeki çöküşü daha da hızlandıracak.

Kentlerde de esnaf-sanatkarın sorunları yoğunlaşacak. Uluslararası ve yerli tekerci sermayenin perakende ticarete hızlı bir biçimde girmesi, esnaf-sanatkarın tasfiye sürecini hızlandıracak. Esnaf-sanatkarı kredi sağlayan Halk Bankası’nın son dönemlerde değişen politikaları ve özelleştirilme süreci de bu sorunları artıracak.

Hızlanan mülksüzleşme ise, işsizlerin sayısında büyük artışa neden olacak.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından uygulanan ve sonuçları yayımlanan hanehalkı işgücü anketi sonuçlarına göre Türkiye’de işsizlik oranı yüzde 10 dolaylarındadır. Ancak gerçek işsizlik oranının yaklaşık yüzde 20 dolaylarında olduğu bilinmektedir. Yoksullaşma ve

mülksüzleşme süreciyle işsizler ordusunun saflarının daha da genişlemesinin işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi üzerindeki etkileri de olumsuz olacak.

İşsizlerin, diğer bir deyişle, işgücünden başta satacak bir malı bulunmayan ve işgücünü de satamayan insanların sayısının artması, işçi sınıfı ve sendikacılık hareketini zayıflatan en önemli etmenlerden biridir. İşsizlerin sayısının artması, kaçak çalışma ve çalıştırma eğilimlerini de güçlendirir. Kaçak çalışan işçiler de hem sendikalaşmaya, hem de işçi haklarına büyük darbe indirir. Kaçak çalıştırılan işçi, sermayedar sınıfın günümüzde temel hedeflerinden biri olan en esnek çalışma ilişkileri içindedir. Ayrıca, bu işçiler yasaların koruyuculuğunun da tümüyle dışındadır.

Bu kriz sürecinde küçük burjuvazi saflarında yaşanan yoksullaşma ve mülksüzleşmeyle birlikte ortaya çıkan işsizlik ve kaçak çalıştırma, işçi sınıfı hareketini zayıflatacaktır.

Sorunun diğer boyutu, yaşanan krizin halen işçilik yapan insanlar üzerindeki etkileridir. Gerek ekonomimizin yapısal sorunları, gerek küresel krizin çeşitli biçimlerdeki yansımaları nedeniyle, işyerleri kapanmakta veya küçülmektedir. İşverenler, bir taraftan krizde yaşadıkları sıkıntılar nedeniyle, bir taraftan da krizi bahane olarak göstererek, işçi haklarına yönelik bir saldırı içindedir. Hangi işverenin tavrında hangi etmenin belirleyici olduğunu saptayabilmek kolay değildir. Ancak somut sonuç, işten çıkarmaların, ücretsiz izinlerin, kaçak çalıştırma tekliflerinin artışıdır. Bunların hepsi de işçi sınıfı ve sendikacılık hareketinin zayıflatılması anlamına gelmektedir.

Bu süreç hangi doğrultuda gelişecektir? 1989 Bahar Eylemleri türü bir eylemlilik gündemde midir? Toplumsal patlamalar mı oluşmaktadır?

Sorunlar arttığında toplumsal patlama da oluşabilir, toplumsal çürüme de. Hangisinin ağırlık kazanacağı birçok etmene bağlıdır.

İşçi sınıfının örgütlülük düzeyi, 1989 Bahar Eylemlerinin gerçekleştiği 20 yıl öncesine göre daha geridir. Bahar Eylemlerini gerçekleştiren, kamu sektörü işçileriydi. Bu insanların gerçek ücretleri, 12 Eylül darbesi öncesindeki üçte birine düşmüştü. İşçi sayısı çoktu ve hepsi örgütlüydü. Ayrıca, 1989 Mart yerel seçimlerinde iktidardaki ANAP büyük bir oy kaybına uğramıştı. Sorunlar büyüktü; iktidar zayıftı; 1988-1989 krizi büyük değildi. Bu koşullarda Bahar Eylemleri patladı.

Günümüzde ise kamu sektöründeki işçiye sessizlik hakimdir. TÜRK-İŞ'in izlediği ve yaygın biçimde eleştirilen çizgi nedeniyle, etkili bir önderlikten söz edebilmek olanaklı değildir. HAK-İŞ'in bir tepkisi yoktur. DİSK'in gücü çok azdır. KESK'in tepkisi kitleselliğini yitirmiştir. Türkiye Kamu-Sen'in kitle eylemleri geleneği yoktur. Memur-Sen ise sessizliği yeğlemektedir.

Bu koşullarda, özellikle de 2009 Mart yerel seçimleri öncesinde iktidarın güçlü olduğu izlenimini sürdürebildiği günlerde, krizin derinleşmesine karşı işçi sınıfı saflarında önemli bir hareketlenme beklemek hayalciliktir. Tek tek sendikaların, krizden doğrudan etkilenen bazı işyerlerinde işçilerin tepkileri olacaktır; ancak sürecin yüzbinlerce işçinin katıldığı bir büyük dalgaya dönüşme olasılığı henüz zayıf gözükmektedir. Ayrıca, işsizliğin böylesine hızla yaygınlaştığı koşullarda, işini koruyabilen insanların artan sorunlara karşı tepkisizliği de anlaşılabilir.

Bütün bu etmenlere ek olarak, sendikalarda yaygın bir biçimde gündeme gelen yolsuzluk ve usulsüzlük iddialarının yarattığı olumsuz havanın da dikkate alınması gerekir. Bu iddiaların

kamuoyuna Őu yada bu gerekçeyle yansıtılmıŐ olmasđ önemlidir. Sendikaların denetim organları, yolsuzluk ve usulsüzlük yapanları tespit edip temizledikçe, sendikalar güven kazanacak ve kitleleri arkalarından sürükleme gücüne yeniden kavuŐacaktır. Ancak günümüzde yolsuzluk ve usulsüzlük iddiaların sendikacılık hareketine duyulan güvene büyük darbe indirildiği de unutulmamalıdır. İŐçileri kitlesel biçimde harekete geçirebilen alternatif örgütlerin yokluğunda, sendikaların itibarında yaşanan aşınmanın kitlesel tepkilerin gelişmesi üzerindeki olumsuz etkisi de dikkate alınmalıdır.